

Dışışleri Politikaları Kurulu •

AFGANİSTAN'DAKİ SON DÖNEMDE YAŞANAN GELİŞMELERİN DEĞERLENDİRMESİ

BİLGİ NOTU • AĞUSTOS 2021

SAADET

“AFGANİSTAN'DAKİ SON DÖNEMDE YAŞANAN GELİŞMELERİN DEĞERLENDİRMESİ

Afganistan bir imparatorluk çöplüğüne dönmüştür.

Önce İngiltere ve Rusya son olarak ABD imparatorluğu burada tutunamamıştır.

Biden, seçimleri kazandığında klasik ABD dış politikasına dönüş sözü vererek göreve gelmişti. Bu süreçte en çok zorlanacağı düşünülen yerlerin başında Afganistan geliyordu. Zira yerine geldiği Donald Trump'tan Afganistan'dan 1 Mayıs 2021'e kadar güçleri geri çekme anlaşmasını devralmıştı. Önünde iki ihtimal bulunmaktaydı. Ya anlaşmayı geç de olsa uygulama devam edecek, ya da binlerce askeri savaşa göndererek çatışmayı tırmandıracaktı. Ancak Afganistan'da kalmanın ABD'ye her manada yeni kayıplar (ekonomik, sosyal, siyasal ve askeri personel) anlamına geleceği açıktı. ABD yeni yönetimi de buna vurgu yapmaktaydı. 12 Ağustos 2021'de düzenlenen basın toplantısında Beyaz Saray basın sekreteri Jen Psaki şunları söyledi: "Bu konuda bir 'görev tamamlandı' demeyeceğiz. Bu, askeri olarak kazanılmamış 20 yıllık bir savaştır." diyerek ABD'nin Afganistan politikasının çöktüğünü işaret etmekteydi. Ayrıca sözleri, George W Bush'un 2003'teki "Görev Tamamlandı" konuşmasına bir göndermeydi; bu, "Irak'taki büyük muharebe operasyonlarının sona erdiğini" açıklamasının ardından geniş çapta eleştirilen bir ifadeydi. 2021 Ağustos ortasında kaos ortaya çıktıktan sonra Biden şunları söyledi: "Kararımın tamamen arkasındayım. 20 yıl sonra, ABD güçlerini geri çekmek için asla uygun bir zamanın olmadığını zor yoldan öğrendim."

Afganistan savaşı küresel güçler için unutulmuş, ikinci plana atılmış, bitmemiş, bitirilememiş bir savaştır.

Peki, ne oldu da Taliban yönetimi bu kadar kısa sürede yönetimi ele geçirdi?

ABD, kendi himayesinde kurulan iktidarı desteklemekten bir anda vazgeçti ve onlar da Afganistan'dan kaçtılar Bunun üzerine ülkede bir anda karmaşa çıktı. Taliban kısa sürede başkent Kabil'e girdi. Afgan ordusu savaştan çöktü. Sonrasında şok edici görüntüler, havaalanında kaos ve hatta uçaklara tutunan insanların görüntüsü ajanslara düştü. Umut-suzca ülkeyi terk etmek için her şeyi deneyen bazıları Amerika için çalışanların acı tablosu canlı yayınlarla bütün dünyaya aktarıldı.

Gelinen süreçte Taliban'ın bu kadar kısa sürede ve hızlı bir şekilde ilerleme kaydetmesinin nasıl olduğu dışarıdan hayretle değerlendirilmektedir. Ancak bu durum ülkenin içinde bulunduğu şartlar dikkate alındığında gayet normaldir. Zira mevcut yönetiminin başarısızlığı, ülkenin içinde bulunduğu yolsuzluk, rüşvet ve siyasal çöküntü Afgan halkı için özellikle de kırsaldaki insanlar için Taliban'ı korkulan değil bir beklenen bir idare haline getirmiştir.

Taliban, BM kararları ile terör örgütü ilan edilmiştir. Ancak terör örgütü ilan edilmesine rağmen Taliban hem Rusya, hem de ABD ile yakın görüşmeler ve anlaşmalar içerisinde. Ayrıca Taliban eski Taliban olmadığını ve devlet refleksi sergileyerek eski hatalarını yapmayacağını ifade etmektedir. Bugün için ortada bunu destekleyecek güçlü bir durum yoktur. Bunun yanında Taliban tarafından yapılan açıklamaların sosyal hayata ve ülkedeki diğer uygulamalara yansımaları ancak zaman içinde tam olarak anlaşılacaktır.

Afganistan, ABD için artık ikinci bir Vietnam'dır.

Aslında, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana ABD, ister Kore'de, ister Vietnam'da veya Irak'ta olsun, herhangi bir büyük savaşı kesin olarak kazanmayı başaramamıştır. Bunun bir nedeni de Afganistan'ın coğrafi koşullarından dolayı, diğer işgal ettiği veya müdahale ettiği devletler gibi parçalanabilir olmamasıdır. Afganistan'ın jeopolitik, jeostratejik ve jeoekonomik konumu onun bir bütün olarak tutul-

masını mecbur kılmaktadır. Bu açıdan Rusya, Hindistan ve özellikle de Çin için çok kritik bir konumda bulunan Afganistan, Amerika açısından rahat ve huzur içinde bırakılmak istenmeyecektir. Bu bağlamda düzenin olmadığı bir Afganistan ABD için Çin'e ve diğerlerine karşı kullanılacak bir araçtır. Zira Afganistan'ın Çin ve Rusya'ya bırakmakta ve onları kuvvetle muhtemel iç savaşın muhatabı haline getirmeyi hedeflemektedir. Diğer yandan da asker çektim demesinden sonra tekrar asker göndermesi (5000 adet) aslında buraya olan ilgisini tamamen bitirmediğini de göstermektedir. Ancak Çin ABD'nin aksine iç meseleler dışında askeri merkezli dış politika izlememektedir. Bundan dolayı Afganistan'ın şu anda en önemli ihtiyacı olan ekonomik destek ile bölge ile yakın ilişkiler içine girebilir. Bu yüzden Çin yakın zamanda Pakistan ve Taliban yönetimi ile işbirliği yapabilir.

Herkes Afganistan'daki fiili durumu kendi ülkesinin çıkarları üzerinden değerlendirmeye başlamış durumdadır. Türkiye açısından ne çok aceleci ne de çok zamana yayarak davranılmalı ve istikrarlı bir denge yaklaşımı içinde hareket edilmelidir. Türkiye tarihinin kendisine yüklediği görev ve sorumluluk ile hareket etmenin yollarını aramalıdır. **Türkiye ne şiddetin bir yöntem aracı olarak kullanılmasını kabul edebilir, ne de Afganistan'daki gelişmelere kayıtsız kalabilir.**

Küresel güçlerin etkisinden çıkmış yönetimler desteklenmeli, onların kendi ayakları üzerinde durmaları sağlanmalıdır ama kuru bir romantizme de kapılmamalıdır.

Türkiye yeni dönemde uydu değil öncü ülke misyonunu üstlenerek kardeş Afgan halkının huzur ve barış içinde yaşamasının yollarını aramalıdır. Ülkeyi içine düşeceği yanlışlar konusunda uyarmalı, gerekirse gruplar arasındaki sorunların çözümü için arabuluculuk yapabilmelidir. Kurulacak hükümetin geniş tabanlı olabilmesi noktasında da gayret etmelidir. Böylece hem Afganistan'da hem de diğer mazlum coğrafyalarda huzur, refah, insan hak ve hürriyetlerinin güvence altında olduğu düzenlerin kurulmasına yardımcı olabilir.

